

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Голова приймальної комісії
Харківського національного
економічного університету
імені Семена Кузнеця

Володимир ПІНОМАРЕНКО
«24/23» 2024 р.

**ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ
З ОСНОВ ЕКОНОМІКИ ТА ДЕРЖАВИ І ПРАВА**

освітній ступінь «МАГІСТР»

спеціальність 281 «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»
освітньо-професійна програма «Державна служба»

Харків
2024

Завдання фахового випробування складено з метою виявлення знань, вмінь, компетентностей, якими повинен володіти магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньої програми «Державна служба» (табл. 1).

Таблиця 1

Основні компетентності, якими повинен володіти магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньої програми «Державна служба» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Професійні компетентності
Компетентності соціально-особистісні:
– розуміння та сприйняття етичних норм поведінки стосовно інших людей і стосовно природи (принципи біоетики);
– розуміння необхідності та дотримання норм здорового способу життя;
– здатність учитися;
– здатність до критики й самокритики;
– креативність, здатність до системного мислення;
– адаптивність і комунікабельність;
– наполегливість у досягненні мети;
– турбота про якість виконуваної роботи;
– толерантність;
– екологічна грамотність.
Загальнонаукові компетентності:
– базові уявлення про основи філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури та соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання вітчизняної історії, економіки й права, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати у професійній і соціальній діяльності;
– базові знання фундаментальних розділів математики в обсязі, необхідному для володіння математичним апаратом відповідної галузі знань, здатність використовувати математичні методи в обраній професії;
– базові знання в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій; навички використання програмних засобів і навички роботи в комп'ютерних мережах, уміння створювати бази даних і використовувати інтернет-ресурси;
– базові знання фундаментальних наук, в обсязі, необхідному для освоєння загальнопрофесійних дисциплін;
– базові знання в галузі, необхідні для освоєння загальнопрофесійних дисциплін.
Інструментальні компетентності:
– здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою;
– знання іншої мови (мов);
– навички роботи з комп'ютером;

Професійні компетентності
– навички управління інформацією;
– дослідницькі навички.
Загально-професійні компетентності:
– базові уявлення про сутність, принципи, об'єкти, суб'єкти й інструменти управління національною економікою країни, а також знання методології дослідження й удосконалення процесів регулювання економіки на макро-, мезо та мікрорівні;
– володіння технологіями критичного аналізу, оцінювання та синтезу складних ідей та прийняття макро-, мезо- і мікроекономічних рішень на основі цих процесів;
– володіння методами прогнозування економічного та соціального розвитку територій;
– базові основи економічного зростання в розвитку національної економіки, знання основних критеріїв та показників економічного зростання країни, а також засад державної політики стимулювання економічного зростання.
Спеціалізовано-професійні компетентності:
– розроблення прогнозних та програмних документів економічного і соціального розвитку;
– здатність до визначення напрямів розвитку галузі, території, підприємства, інших об'єктів управління (публічного адміністрування);
– використання методів й інструментів державної та регіональної економічної політики для ефективного регулювання економіки на макро-, мезо та мікрорівні;
– здатність розраховувати основні показники, що характеризують економічне зростання (спад) в країні, та застосовувати їх економічну сутність для прийняття обґрунтованих рішень;
– здійснення організації та розробки заходів щодо запровадження електронного урядування в різних сферах публічного адміністрування;
– здатність до підготовки потрібної для прийняття управлінського рішення інформації;
– використання нових підходів до надання державної допомоги розвитку окремих регіонів та галузей економіки;
– визначення показників економічного та соціального розвитку на рівні території, галузі та відповідних господарських структур і підприємств;
– приймати управлінські рішення щодо модернізації управління, використовуючи європейські підходи та вітчизняний досвід;
– володіння технологіями економічного розвитку країни на макро-, мезо та мікрорівнях;
– використовувати сучасні технології зв'язків з громадськістю для оперативного та оптимального прийняття економічних рішень на національному і регіональному рівнях;
– здійснення моніторингу, експертизи, оцінювання очікуваних результатів та непередбачених наслідків реалізації економічної політики на макро-, мезо та мікрорівнях;
– моніторинг та оцінювання реалізації економічної політики на макро-, мезо та мікрорівнях

ЗМІСТ ФАХОВИХ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Тема 1. Теорія держави та державної влади. Державна влада в політичній системі суспільства

Основні теорії та загальні закономірності походження держави. Ознаки держави, що відрізняють її від публічної влади родового строю. Поняття та ознаки держави. Сутність держави. Суверенітет держави, – суверенітет народу, суверенітет нації, – поняття та їх співвідношення. Громадянське суспільство та держава. Політична система суспільства і держави. Їх взаємозв'язок і взаємозалежність.

Тема 2. Форма та механізм держави

Поняття та внутрішня структура форми держави. Поняття та класифікація форми державного правління. Поняття та види форм державного устрою. Види форм державного (політичного) режиму. Механізм держави та державний апарат, їх поняття, ознаки та сутність. Висвітлення основних принципів організації державного апарату.

Тема 3. Поняття та ознаки правової держави

Поняття та ознаки правової держави. Особа та держава, їх політико-правовий взаємозв'язок. Види органів держави. Розподіл влади як один із принципів правової держави. Система “здержувань” та “противаг” як основний засіб реалізації влади. Характеристика ознак правової держави.

Тема 4. Право та його сутність

Поняття та ознаки права. Зміст права як суспільно-політичного явища. Норми права та інші соціальні норми. Їх ознаки та відмінні риси. Сутність права. Принципи та функції права. Співвідношення права та закону. Співвідношення національного (внутрішньодержавного) та міжнародного права. Право, економіка, політика та їх взаємозв'язок.

Тема 5. Система права та її складові

Поняття та основні ознаки системи права. Структура системи права, її внутрішня побудова. Предмет та метод правового регулювання як базові підстави формування системи права. Поняття та приклади галузі права як складової частини системи права. Поняття та приклади інститутів права. Підгалузь права. Співвідношення системи права та системи законодавства.

Тема 6. Правовідносини та їх зміст. Законність та правопорядок

Поняття та ознаки правовідносин. Визначення та характеристика складових частин правовідносин. Суб'єктивні права та суб'єктивні юридичні обов'язки. Суб'єкти правовідносин. Поняття та характеристика. Об'єкти правовідносин; поняття та класифікація. Види правовідносин та їх характеристика. Юридичний факт, поняття та вплив, який він здійснює на формування, існування та зміну правовідносин. Класифікація юридичних фактів. Поняття та ознаки юридичної відповідальності. Принципи та функція юридичної відповідальності. Поняття та перелік. Законність та правопорядок в суспільстві та державі.

Тема 7. Основи конституційного права України

Конституційне право як провідна галузь права, законодавства та науки. Встановлення предмета та методу конституційно правових відносин. Ознаки конституційних правовідносин. Суб'єкти та об'єкти конституційних правовідносин. Визначення механізму дії Конституції України. Поняття та ознаки конституціоналізму. Складові частини конституціоналізму. Їх поняття та характеристика. Територіальний устрій України. Рівні адміністративно-територіального поділу в Україні. Поняття, зміст та характеристика конституційного статусу людини та громадянина. Класифікація прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Сутність та зміст конституційних прав та свобод.

Тема 8. Основи адміністративного права України

Управління як соціальне явище. Суб'єкт та об'єкт управління. Ознаки управління. Поняття адміністративних правовідносин та його основних ознак. Основні риси адміністративних правовідносин. Класифікація юридичних фактів

адміністративних правовідносин. Види адміністративних правовідносин та їх загальна характеристика. Поняття адміністративного правопорушення. Адміністративне правопорушення як підстава притягнення до адміністративної відповідальності. Ознаки адміністративного правопорушення та їх характеристика. Склад адміністративного правопорушення. Поняття та визначення елементів складу. Поняття та основні ознаки адміністративної відповідальності. Характеристика підстав настання юридичної відповідальності. Визначення сутності та мети адміністративних стягнень. Види адміністративних стягнень. Перелік видів та їх відмінність від трудових (дисциплінарних).

Тема 9. Основи трудового права України

Трудове право, його поняття та характеристика. Принципи регулювання трудових правовідносин. Поняття та зміст колективного договору. Сторони колективного договору, їх права та обов'язки. Порядок укладання та виконання колективного договору. Поняття трудового договору та його зміст. Сторони трудового договору, їх права та обов'язки. Поняття та визначення основних рис матеріальної відповідальності. Загальні підстави матеріальної відповідальності працівників. Обов'язок власника або уповноваженого ним органу та працівника зі збереження майна. Матеріальна відповідальність у межах середньомісячного заробітку. Випадки обмеженої матеріальної відповідальності працівників. Випадки повної матеріальної відповідальності. Поняття внутрішнього трудового розпорядку як основи організації праці. Поняття та значення дисципліни праці. Види стягнень, які застосовуються до працівників, що порушили трудову дисципліну. Порядок застосування стягнень які застосовуються до працівників, що порушили трудову дисципліну.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ

Тема 10. Ринок як форма упорядкування господарського життя

Ринок, його найважливіші елементи та види. Сутність підприємництва, його основні функції. Принципи здійснення підприємницької діяльності. Попит, пропозиція, ринкова ціна. Конкуренція, її форми, методи, соціально-економічні наслідки. Конкурентоспроможність продукції. Можливості та обмеженість ринку. Попит, його цінові та нецінові фактори. Кон'юнктура ринку. Пропозиція та її фактори. Графік ринкової рівноваги цін. Еластичність

попиту та пропозиції. Розрахунок показників еластичності попиту та пропозиції. Державна антимонопольна політика.

Тема 11. Державне регулювання економіки. Господарський механізм макроекономічного рівня

Сутність понять «державне регулювання економіки» та «економічна політика». Економічна сутність об'єктів і суб'єктів державного регулювання економіки та економічної політики. Основні принципи державного регулювання економіки країни. Характеристика основних методів у сфері державного регулювання економіки та економічної політики. Система показників, які характеризують економічне зростання і економічний розвиток країни та її регіонів. Показники аналізу структури валового внутрішнього продукту (ВВП). Аналіз динаміки ВВП та інших макроекономічних показників. Розрахунок показника «ВВП на душу населення». Поняття «безробіття» та його основні види. Показники оцінки економічної активності населення країни та її регіонів. Макроекономічне планування та прогнозування. Економічна політика та її оптимізація.

Тема 12. Економічне зростання та макроекономічна ринкова рівновага

Циклічний розвиток економіки. Поняття економічного зростання, його фактори, джерела й типи. Економічний цикл та його фази. Довгі хвилі в економічній динаміці. Структурні кризи. Природа економічної кризи в Україні. Антициклічне регулювання. Макроекономічна рівновага. Сукупний попит та його фактори. Сукупна пропозиція та її фактори. Споживання й заощадження: фактори, функції. Середня та гранична схильність до споживання й заощадження. Інвестиції: фактори, функції. Мультиплікатор інвестицій. Моделі рівноваги. Основні показники економічного зростання економіки (темпи зростання, темпи приросту та ін.).

Тема 13. Зайнятість, безробіття у системі макроекономічної рівноваги та соціальна політика

Ринок праці та його функціонування. Загальна та ефективна зайнятість. Безробіття, його рівень та форми. Економічні та неекономічні наслідки

безробіття. Особливості безробіття в Україні. Державна політика зайнятості. Економічна нерівність та політика соціального захисту. Сутність, мета та основні завдання соціального розвитку. Соціальна та гуманітарна політика. Інструменти реалізації соціальної політики держави (відповідно підходу Т.Ганслі: правові, економічні, соціально-психологічні та організаційно-адміністративні). Сутність трудових ресурсів, основні типи їх відтворення. Людський капітал і людський розвиток. Оплата праці, її основні види та форми. Заробітна плата працівників. Прожитковий мінімум. Структура продуктового та непродуктового набору. Поняття бідності та знедоленості. Соціальні стандарти та соціальні гарантії. Діагностика соціального розвитку регіону. Забезпечення сталого соціального розвитку.

Тема 14. Характеристика економічного потенціалу країни та особливості його використання

Поняття економічного потенціалу країни та його основні складові. Характеристика окремих складових природно-ресурсного потенціалу країни (мінеральні, земельні, водні, лісові, рекреаційні ресурси). Природні ресурси як економічний фактор. Особливості оцінки окремих видів природних ресурсів. Вплив природних ресурсів на економічний розвиток. Роль населення у розвитку економіки та його динаміка. Характеристика демографічного потенціалу України. Міграція населення та її види. Основні показники руху населення. Характеристика виробничого потенціалу країни та виробнича інфраструктура. Промисловість як провідна галузь національної економіки. Вплив науково-технічного прогресу на національну економіку.

Тема 15. Бюджетна система

Аналіз динаміки надходжень до Державного бюджету України від податку на додану вартість. Аналіз динаміки питомої ваги єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва у доходах місцевих бюджетів України. Аналіз динаміки питомої ваги плати за землю у доходах місцевих бюджетів України. Аналіз динаміки та структури доходів Державного бюджету України. Аналіз динаміки та структури видатків Державного бюджету України у розрізі економічної класифікації. Аналіз динаміки та структури видатків Державного бюджету України у розрізі функціональної класифікації. Аналіз динаміки частки доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України. Аналіз

динаміки частки видатків місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України. Аналіз структури надходжень до Державного бюджету України податку на прибуток підприємств різних форм власності. Аналіз динаміки питомої ваги місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів України. Аналіз динаміки доходів Зведеного, Державного та місцевих бюджетів України. Аналіз виконання та динаміки видатків Зведеного, Державного та місцевих бюджетів України. Аналіз структури неподаткових надходжень до Державного бюджету України. Аналіз динаміки питомої ваги податку на доходи фізичних осіб у доходах місцевих бюджетів України. Аналіз динаміки дефіциту Державного бюджету України. Аналіз динаміки відношення державного та гарантованого державою боргу до ВВП. Аналіз структури зовнішнього державного і гарантованого державою боргу.

Тема 16. Грошовий обіг. Інфляція

Грошова система держави. Рівновага на грошовому ринку. Закони грошового обігу. Інфляція, її форми й антиінфляційні заходи держави. Економічні, соціально-політичні та фінансові методи стабілізації валют. Грошовий ринок. Грошово-кредитне регулювання економіки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративний менеджмент : навч. посібн. / Л. Ю. Гордієнко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 216 с.
2. Адміністративне право України : підручн. / За ред. В. Галуцька, О. Правоторової. – 4-те вид. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. – 656 с.
3. Білецька Л. В. Економічна теорія: політекономія, мікроекономіка, макроекономіка : підручник / Л. В. Білецька, О. В. Білецький, В. І. Савич. – Київ : ЦУЛ, 2019. – 688 с.
4. Вступ до публічного адміністрування: навч. посібн. / Н. Л. Гавкалова, Т. А. Власенко, Л. Ю. Гордієнко та ін.; за заг. ред. докт. екон. наук, професора Гавкалової Н. Л. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С Кузнеця, 2016. – 382 с.
5. Гордієнко Л.Ю. Основи теорії державного управління : конспект лекцій / Л.Ю. Гордієнко. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2000. – 160 с.
6. Державна політика : підручник / Нац. акад. держ. упр. При Президентові України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін [та ін.]. – Київ : НАДУ, 2014. – 448 с.
7. Державне управління : підручник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна; за ред. А. Ф. Мельник. – Київ : Знання, 2009. – 582 с.

8. Історія економіки та економічної думки : підручник / [О. Ю. Амосов, В. О. Сивоконь, Н. В. Статівка та ін.]; за заг.ред. д.е.н., проф., засл. діяча науки і техніки України О. Ю. Амосова, к.е.н., доц. В. О. Сивоконя. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. – 600 с.

9. Конституція України. – Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996. – 142 с.

10. Лисак В.Ю. Державне регулювання економіки [Текст] : навч. посібн. / В. Ю. Лисак. – Кам'янець-Подільський : Сисин Я. І. : Абетка, 2015. – 132 с.

11. Луніна І. О., Бондарук Т. Г. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини: навч. посіб. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019. – 304 с.

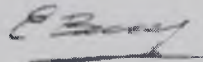
12. Одінцова Г. С. Теорія та історія державного управління : навч. посіб. / [Г. С. Одінцова, В. Б. Дзюндзюк, Н. М. Мельтюхова та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. О. Ю. Амосова, к.е.н., доц. Н. М. Мельтюхової. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – 252 с.

13. Офіційний вебпортал Верховної Ради України / Законодавство. – Режим доступу : <https://www.rada.gov.ua/>

14. Правознавство : навч. посібник / Під ред. В. Мірошніченко, Д. Каменського. – Київ : ЦУЛ, 2018. – 288 с.

15. Публічне врядування : навчальний посібник / Л. Ю. Гордієнко, С. В. Лукашев. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 388 с.

Голова фахової атестаційної
комісії

Євген ВИЛГІН